

ХУННУ – ХУНИТЕ В АЗИЯ

Александър Мошев

За хунну (на китайски 匈奴) знаем от древните китайски летописи и от археологическите находки. Един от основните извори е трудът „Записки на великия историк“ (*Шъдзи*, на китайски: 史記) на китайския летописец Съма Циен (ок. 145–ок. 89 г. пр. Хр.). Други извори са „Книга на Хан“ с основен автор Бан Гу (32–92) и „книга на късния Хан“ със съставител Фан Йе (398–445/46). Хунну се появяват за първи път в историческите извори през V в. пр. Хр., когато периодичните им нападения стават причина малките царства в Северен Китай да започнат изграждането на първообраза на Великата китайска стена. Те се превръщат в истинска заплаха за Китай след III в. пр. Хр., когато създават широкообхванат племенен съюз под водачеството на лидер с титлата шанюй (单于) – „велик син на Небето“. Хунну контролират територия от Западна Манджурия до Памир, на практика цяла днешна Монголия и съседните територии.

Китайските извори от периода преди династията Хан споменават „народите ху“, което като цяло се смята за термин, обозначаващ северните номадски народи. Самото произношение на йероглифите 匈奴 като хунну (сюн-ну, *xiongnu*) е съгласно правилата на официалния китайски диалект мандарин, който съществува от около 1000 години. В кантонския диалект тези йероглифи се произнасят като хунг-ноу – факт, който на пръв поглед подкрепя идеята за идентичност между хунну и европейските хуни.

ХРОНОЛОГИЯ НА ХУННУ

Ето накратко хронология на основните исторически събития, свързани с хунну:

318 г. пр. Хр. Хунну атакуват държавата Цин в съюз с други воюващи държави.

265 г. пр. Хр. Пълководецът Ли Му от царство Джао подмамва армия на хунну в засада и ги разгромява.

214 г. пр. Хр. Император Циншъхуанди (秦始皇) нарежда на пълководеца и изобретател Мън Тиен (蒙恬) да настъпи срещу хунну, предвождани от шанюй

Тоуман (頭曼) и да ги изтласка от платото Ордос. Мън Тиен побеждава и хунну се оттеглят на север от р. Хуанхъ.

209 г. пр. Хр. Шанюй Маодун (Модун, Моду, 冒頓單于), син на Тоуман се възцарява над хунну и разбива народа дунху, които по-късно формират етносите ухуан и сиенбей (сянби). Според Съма Циен Маодун е бил изпратен в детството си при юеджите като заложник. Маодун успява да избяга, като открадва бърз кон и се завръща при хунну, които го приветстват като герой. Като признание за смелостта му баща му го назначава за командир на подразделение от 10 000 конници.

Благодарение на репутацията си на смел войн, Маодун успява да събере около себе си група от изключително верни бойци. Той изобретява сигнална стрела, издаваща свистящ звук и обучава хората си да стрелят синхронно по посока на звука. Маодун поставя хората си на тест за вяръност, като им нарежда да застрелят любимия му кон, а по-късно и една от любимите му жени, като всеки поколебал се бива екзекутиран. Така в крайна сметка по време на лов той нарежда на верните си бойци да застелят баща му Тоуман. След като се провъзгласява за шанюй, Маодун елиминира всички, които по някакъв начин биха могли да застрашат властта му.

Под предводителството на Маодун империята на хунну провежда агресивна политика по разширение на териториите си и покоряване на съседните етноси. Той успява да подчини дунху на изток, динлините на север и юеджите на запад. Той успява да победи империята Хан, която започва да плаща данък на хунну.

Част от коланна гарнитура, плато Ордос, VI–V в. пр. Хр.

201 г. пр. Хр. Битката при Байдън, в която Маодун разгромява армията на император Хан Гаодзу (漢高祖) след едноседмична обсада на града. От тогава насетне Гаодзу се отказва от военното решение на конфликта с хунну и прибягва към преговори. Ксин, цар на Хан избягва при хунну.

197 г. пр. Хр. Хунну нападат префектурата Даи с помощта на бунтовника Чън Кси (陳豨) и цар Ксин (韓信) Подобни нападения има и през следващите две години.

181-181 г. пр. Хр. Хунну нахлуват в префектура Лонгши и в град Тяншуй.

179 г. пр. Хр. Хунну нападат префектура Юнджон.

177 г. пр. Хр. Хунну нападат платото Ордос.

176 г. пр. Хр. Хунну прогонват юеджи на запад и поемат контрол над Западните територии (част от Централна Азия) и покоряват усуните.

174 г. пр. Хр. Маодун умира и е наследен от Лаошан (Джию)(老上).

169 г. пр. Хр. Хунну нападат империята Хан.

166 г. пр. Хр. 140-хилядна армия на хунну достига до Чанган (дн. Сиан).

162 г. пр. Хр. Лаошан нанася поражение на юеджи.

160 г. пр. Хр. Лаошан умира и е наследен от Дзюнчън (軍臣).

158 г. пр. Хр. 30-хилядна войска на хунну напада префектурите Даи и Юнжон.

148 г. пр. Хр. Хунну нападат провинция Ян.

144 и 142 г. пр. Хр. Хунну преминават прохода Янмен, за да плячкосват коне.

Елемент от украса на колесница, плато Ордос, V–IV в. пр. Хр.

133 г. пр. Хр. По предложение на министъра Ванг Ху, император Уди залага капан за войските на хунну близо до град Майи (дн. Шочжоу). Местен търговец и контрабандист подмамва Дзюнчън, като твърди, че ще му предаде града. Целта е хунну да бъдат обградени от 300 000 войници на династията Хан. Хунну напредват, но се усъмняват и след като залавят войник на Хан, разбират за засадата и шанюй Дзюнчън успява да се оттегли с войските си. Ванг Ху не успява да организира преследване и двете страни се отдръпват без жертви.

129 г. пр. Хр. 40-хилядна войска на Хан под командването на Вей Цин, Гонсун Хъ и Ли Гуанг се сражава с хунну.

127 г. пр. Хр. Генерал Вей Цин завладява платото Ордос.

126 г. пр. Хр. Умира Дзюнчън и брат му Иджъсие (伊稚邪) го наследява като шанюй. Многохилядна армия на хунну напада територията на Хан.

124–123 г. пр. Хр. Сили на царство Хан под командването на Вей Цин атакуват хунну. Първоначално Вей Цин има успехи, но по-късно през годината хунну успяват да организират военна съпротива. Все пак, благодарение на военната кампания на Хан хунну преместват столицата си и се оттеглят в далечните северни райони на пустинята Гоби.

122 г. пр. Хр. Хунну нападат префектура Шангу.

121 г. пр. Хр. Сили на Хан под командването на генералите Хуо Цюбин, Жао Поню, Чжан Цян и Ли Гуанг атакуват хунну. В битката при Хекси китайските сили нанасят сериозно поражение на хунну. Император Уди решава да установи контрол над коридора Хекси, прогонвайки силите на хунну. Леката кавалерия на китайците покорява пет княжества на хунну и отнема района на планините Янжи и Циляншан от хунну.

През пролетта на 121 г. пр. Хр. Хуо тръгва от Лонгши и навлиза в територията на вожд Хюту отвъд планините Янджи. Около 18 000 конници на хунну са убити или пленени.

През лятото на същата година Хуо напредва през пустинята Аншан, за да завладее района на планините Циляншан. В битката там близо 30 000 хунну войни на вожд Хунйе са убити, а близо 2800 са пленени. Вождовете Хюту и Хунйе решават да се предадат на силите на Хан и пълководеца Хуо, но Хюту променя решението си и бяга заедно с войската си. Генерал Хуо Цюбин и вождът Хунйе го преследват и Хюту е убит заедно с 8000 от войните си. В крайна сметка цар Хунйе и 40 000 войни на хунну се предават, като племената на двамата вождове се подчиняват на империята Хан. След серията победи Хан покорява територия от коридора Хекси до Лобнор, отрязвайки достъпа на хунну до съюзниците им цян.

119 г. пр. Хр. Битката при Мобей. Два отделни експедиционни корпуса под командването на Вей Цин и Хуо Цюбин тръгват срещу хунну. Двата корпуса достигат планините Хангай и шанюй е принуден да се оттегли на север от пустинята Гоби. Силите на Хан се състоят общо от 100 000 кавалеристи, 140 000 коня и няколко хиляди пехотинци. Те напредват през пустинята, преследвайки основните сили на хунну. Кампанията е огромен успех на

империята срещу хунну, които са отблъснати отвъд пустинята Гоби. Жертвите от страна на хунну варират между 80 000 и 90 000, а жертвите от страна на Хан са между 20 000 и 30 000 войници. Имперските сили губят общо около 100 000 коня.

116 г. пр. Хр. Хунну нападат провинция Лиангджоу.

114 г. пр. Хр. Умира Иджъсие, който е наследен от сина си Уей (烏維).

111 г. пр. Хр. Сили на Хан под командването на Гонсун Хъ и Жао Поню настъпват срещу хунну, но до сражение не се стига.

110 г. пр. Хр. Император Уди лично предвожда войските на Хан (180 000) срещу хунну, но техният шанюй решава да отстъпи.

108 г. пр. Хр. Генерал Жао Поню (趙破奴) е изпратен да завладее Джъши (платото Турфан).

105 г. пр. Хр. Умира Уей, наследен от сина си шанюй Ушълу (烏維).

103 г. пр. Хр. Войска на Хан (20 000) под командването на Жао Поню нападат хунну, но са разбити.

102 г. пр. Хр. Ушълу умира и е наследен от чичо си Сюлиху (匈奴). Хунну нападат градовете Дзюцюан и Джание, но са отблъснати.

101 г. пр. Хр. Сюлиху умира и е наследен от брат си Циедихоу (且鞮侯).

100 г. пр. Хр. Император Уди изпраща за преговори с шанюй Циедихоу делегация начело с дипломата Су Ву (苏武), който е пленен и прекарва 19 години при хунну.

99 г. пр. Хр. Битката при Тянь Шан (天山之战). Пълководецът Ли Гуанли води 30-хилядна кавалерия в атака срещу хунну. Атаката е успешна, като загубите на хунну възлизат на над 10 000 войни. Докато се изтегля обаче, армията на Ли е обкръжена от сили на противника и много войници умират от глад. В крайна сметка част от китайската армия успява да избяга, но близо 60 на 100 от войниците губят живота си. Генерал Ли Лин, който предвожда 5000 конници, също е нападнат от хунну. Ли Лин се предава.

97 г. пр. Хр. Сили на Хан под командването на Ли Гуанли нападат хунну без да постигнат резултат.

96 г. пр. Хр. Умира шанюй Циедихоу, който е наследен от сина си Хулугу (狐鹿姑).

90 г. пр. Хр. 79 000-на армия на Хан под предводителството на Ли Гуанли е разбита от хунну, но друга имперска армия под ръководството на генерал Шан Кичен успява да ги отблъсне.

85 г. пр. Хр. Умира Хулугу, наследен от сина си Хуенди (壹衍鞮).

78 г. пр. Хр. Народът ухуан (乌桓) плячкосва гробниците на хунну.

71 г. пр. Хр. Съюз между империята Хан, усуните, динлините и ухуан побеждава хунну. Усуните атакуват от запад, динлините от север, а ухуан от изток. Армиите на Хан настъпват от юг в пет колони. Според „Ханшу“ („Книга на Хан“, 漢書) това събитие бележи началото на залеза на хунну и разпадането на тяхната конфедерация от етноси.

68 г. пр. Хр. Хуенди умира и е наследен от брат си Сюлю Цуенцю (虚閼 權渠). По време на управлението на Сюлю Цуенцю конфликтът с империята Хан продължава, но липсват мащабни преки сблъсъци.

67 г. пр. Хр. Битката за Гушъ. Сражението е между войските на Хан и хунну за контрол над етноса гушъ в Турфанската падина. Армиите на Хан са ръководени от генерал Женг Джъ. Кралят на гушъ Вугуи се предава на Женг Джъ, след като той ги напада от Таримската котловина и обсажда град Джаохъ, столица на Гушъ. Хунну идват на помощ на гушъ, но се оттеглят когато Женг Джъ и Съма Ци ги атакуват. Женг Джъ оставя 20 войници и един генерал да защитават краля на гушъ, но страхувайки се от завръщането на хунну, генералът избягва при усуните. Хунну поставят Дуомо за крал на гушъ и преместват населението източно от Джаохъ. По-късно Женг Джъ изпраща 300 войника да завладеят града.

60 г. пр. Хр. Умира Сюлю Цуенцю, наследен от Уойен Цюди (握衍胸鞬), представител на висшите благородници. Уойен Цюди е наследник на Маодун. След като идва на власт Уойен Цюди екзекутира много от приближените на предишния шанюй и прави опит да сключи мир с империята Хан. Той влиза в конфликт с някои от влиятелните родове на хунну и те се обявяват за предаване на властта на Дзихоу Цуенцю, син на Сюлю Цуенцю.

Кон, сребро, плато Ордос, IV–I в. пр. Хр.

58 г. пр. Хр. Войските на Уойен Цюди са разгромени от бунтовниците и той се самоубива, а Дзихоу Цуенцю става шанюй под името Хухансие (呼韓邪). През управлението на Хухансие държавата на хунну е обхваната от

продължителна и интензивна гражданска война. В началото няколко висши сановници се обявяват за шанюй и са подчинени със значителни усилия.

55 г. пр. Хр. Джъджъ (鄯支), брат на Хухансие също се обявява за шанюй и постепенно установява контрол над по-голямата част от страната.

52 г. пр. Хр. Хухансие е принуден да се изтегли към границите на империята Хан и да се признае за нейн васал. Джъджъ води успешни военни действия срещу динлините и успява да възстанови контрола на хунну над динлините и енисейските киргизи.

Опасявайки се от съвместните военни действия на Хухансие и Хан, Джъджъ се изтегля на запад в земите на държавата Кандзю в района на Аралско море. Първоначално той сключва съюз с тях, но впоследствие влиза в конфликт с част от предводителите им. Той изглежда крепост на бреговете на река Или или река Талас.

48 г. пр. Хр. Хухансие се премества отново на север, давайки началото на епохата на западните и източните хунну.

36 г. пр. Хр. Вицегубернаторът на Западните региони Чън Тан твърди, че Джъджъ възнамерява да изгради велика империя и предлага превантивно нападение. Губернаторът Ган Яншоу се противопоставя, но след това заболява тежко и докато той е недееспособен, Чън Тан издава указ от негово име и мобилизира армията. Ган Яншоу е принуден да се подчини. Всичко това е направено без знанието на императора. Армия от 40 000 войски на Хан и ху (под ху 胡 в случая се разбират „некитайски войски“) е събрана и напредва от двете страни на Таримската котловина. Двете части на армията се обединяват при Кашгар и се придвижват през територията на Кандзю, достигайки до западния бряг на езерото Балхаш. В този момент един отряд от няколко хиляди конници на Кандзю, който се завръща от нападения над усуните, напада ариергарда на китайската армия и се оттегля с плячка от голямо количество храна и оръжие. Чън Тан изпраща войски, съставени от ху, които разбиват кавалерията на Кандзю, убивайки 460 техни войници и освобождавайки 470 пленници усуну.

Китайците се разполагат на лагер на около 30 ли (едно ли се равнява на около 500 м) от крепостта на Джъджъ и двете страни си разменят доста лицемерни съобщения. След това китайците се преместват на около 3 ли от крепостта и изграждат свои укрепления. Хунну изпращат няколкостотин конници и пехотинци, които обаче са отблъснати. Китайците контраатакуват, като успяват да подпалят част от стената на крепостта. Същата нощ няколко стотин конници на хунну се опитват да избягат, но биват избити. Самият Джъджъ също обмисля бягство, но се отказва. Той е улучен в лицето със стрела.

Малко след полунощ външните стени биват съборени и хунну се оттеглят във вътрешното укрепление. То също е превзето и хунну се отбраняват в двореца на шанюй. След като дворецът е подпален от всички страни, Джъджъ загива. Общо 1518 хунну войни загиват, включително Джъджъ и съпругите му, 145 биват пленени и над 1000 се предават. На следващата пролет Ган Яншоу и Чън Тан донасят в Сиан (Чанган) отрязаната глава на Джъджъ, която

е поставена на греадските стени за десет дни, след което е погребана. Дждъ е единственият шанюй на хунну убит от китайците.

31 г. пр. Хр. Умира Хухансие, наследен от сина си Фуджулей (復株累), който управлява като васал на китайската империя. През 25 г. пр. Хр. Той се явява пред императора.

20 г. пр. Хр. Умира Фуджулей, наследен от брат си Соусие (搜諧). Соусие продължава политиката на предшествениците си и управлява като васал на империята Хан.

12 г. пр. Хр. Умира Соусие и е наследен от брат си Дзюя (車牙). Дзюя продължава политиката на васалитет.

8 г. пр. Хр. Дзюя умира и е наследен от брат Уджулю (烏珠留). Първоначално Уджулю продължава политиката на брат си и управлява като васал на империята Хан, но постепенно китайците започват да предявяват все по-големи претенции, включително и за териториални отстъпки.

При управлението на регента Уан Ман (王莽) напрежението между двете държавни формации се засилва. През 9 г. Уан Ман се обявява за император на дианстията Син и отнема васалния статут на Уджулю. Уан Ман започва да се отнася към него като към китайски чиновник. Малко по-късно той се опитва да го отстрани от трона и да раздели земите на хунну между 15 отделни шанюя, между които Ксяо и Шун, което предизвиква война. Хуландзъ, брат на царя на гушъ избягва при хуну, както и четирима висши чиновници на Хан. В 10 и следващата 11 г. войски на хунну опустошават крайграничните области на Хан. Уан Ман концентрира значителна армия в тези области, но не успява да спре нападенията над префектурите Юнджон и Янмън.

13 г. Умира Уджулю, наследен от Улей (烏累). Личното име на Улей е Сиен и той изглежда принадлежи към владетелския род на хунну. Около 11 г. Улей отива в империята Син, където Уан Ман го провъзгласява за шанюй на мястото на Уджулю. Улей е изпратен на север, за да завземе властта, но се предава на Уджулю и получава от него нисша длъжност. След смъртта на Уджулю прокитайската партия поставя на трона Улей, който първоначално ограничава военните действия срещу Син. През 15 г. Улей научава, че синовете му, останали като заложници при Уан Ман са убити и войната е подновена. Войски на хунну отново опустошават крайграничните области, а голяма част от княжествата в Таримския басейн отхвърлят китайската власт, като разчитат на хунну за подкрепа.

18 г. Умира Улей, наследен от брат си Худуаршъ Даогао (呼都而尸道皋). се възползва от гражданската война в Китай и подкрепя противниците на Уан Ман. По-късно той подкрепя и Въстанието на червените вежди, насочено срещу политиката на Уан Ман и заменилия го представител на династията Хан Гъншъ. След разгрома на въстанието Худуаршъ Даогао издига свой претендент за престола на империята, Лу Фан, който намира подкрепа в Китай и воюва срещу официалните имперски сили с променлив успех. Хунну установяват траен контрол върху северните региони на империята, а техни военни сили започват да проникват и във вътрешността на Китай.

Кон, злато, Северозападен Китай, II–I в. пр. Хр.

46 г. Худуаршъ Даогао умира и на престола се възкачва синът му Уда Дихоу (烏達鞬侯). Уда Дихоу умира по-късно през същата година. Наследява го брат му Пуну (蒲奴). По това време земите на хунну страдат от жестока суша, както и от нападения на ухуан. Неговият чичо Хайлуошъ (醯落尸) предлага да посредничи между хунну и империята с цел да получи помощ от Хан. Когато висшите военачалници на Пуну разбират за това, те препоръчват Хайлуошъ да бъде арестуван и екзекутиран. Хайлуошъ бива предупреден за този съвет и събира 50 000 войници, за да нападне военачалниците. По-късно той се премества в района на Ордос.

48/49 г. През зимата Хайлуошъ сключва съюз със Хан и се провъзгласява за шанюй под името Би. През 49 г. Би изпраща брат си Мо да нападне Пуну. Мо успява да залови по-малкия брат на Пуну Аоджиан и се завъща с 10 000 пленници и хиляди глави добитък. Двама от висшите сановници на Пуну преминават на страната на Би. Пуну е принуден да премести щаб квартирата си на север от пустинята Гоби. Аоджиан успява да избяга от Би, но се провъзгласява за самостоятелен шанюй. Пуну го побеждава след няколко месеца.

51 г. Пуну изпраща делегация, за да преговаря с Хан в префектурата Вувей, но посланиците са отпратени.

52 г. и 55 г. Пуну изпраща нови пратеници при Хан, но отново напразно. По същото време той подчинява Западните региони и ги принуждава да му плащат данък.

62 г. Северните хунну извършват мащабно нападение над териториите на Хан, но са отблъснати.

63 г. Хунну овладяват Западните региони и започват нападения над Хан.

73 г. Битката при Ивулу. Генералът на Хан Доу Гу разгромява хунну и възстановява протектората на Западните региони.

75 г. Хунну нападат гушъ и китайският губернаторът на Западните региони Чън Му е убит от местното население.

83 г. Умира шанюй Пуну, който е наследен от своя роднина Юлю (優留).

84 г. Юлю се опитва да установи търговски отношения с управителя на префектурата Вувей, но пратениците му са ограбени и отвлечени от южните хунну.

85 г. Юлю заплашва да поднови нападенията над териториите на Хан. Като знак на помирение империята нарежда на южните хунну да освободи срещу откуп пленниците, взети от Севера.

87 г. Сиенбей атакуват хунну и убиват Юлю.

89 г. През юни империята Хан настъпва в три колони срещу северните хунну, като имперските армии включват и съюзниците им от южните хунну. Силите под командването на генерал Доу Сиен напредват към северните хунну в района на планините Алтай. Голям отряд се насочва на северозапад и в голямо сражение при Алтайските планини те разгромяват войските на Северния шанюй (北單于, наследник на Юлю) и ги преследват в западна посока. Загиват 13 000 войници на хунну, а 200 000 от 81 племена се предават в плен. Доу Сиен се насочва с основната част от армията си на север от планината Хангай и западно от днешния град Хархорин. Там той нарежда да се издълбае надписа от Янран, съставен от историка Бан Гу и открит от монголски и китайски учени през 2017 г. С този надпис той ознаменува своята победа.

След успешната кампания държавата на хунну е почти унищожена. Северният шанюй иска да преговаря за мир.

90 г. Шанюй Тунтухе (屯屠何) от южните хунну обаче е нетърпелив да унищожи напълно северния си съперник и Доу Сиен отново атакува, като заграбва съкровищницата и печата на северния шанюй и неговите жени и дъщери.

91 г. През февруари Доу Сиен започва финалната инвазия срещу хунну, водена от генералите Жън Куей и Жен Шан (任尚). Те напредват от езерото Гашуннур и разгромяват северните хунну, пленяват майката на техния шанюй, убиват 5000 негови войници и го отблъсват на запад от Алтайските планини. Повече нищо не се чува за него. Останалите хунну, обитаващи Джунгария и по-специално района на езерото Баркол не са пряко засегнати и част от държавното обединение е възстановено под властта на нов шанюй.

93 г. Убит е последният шанюй на северните хунну. С това съществуването на враждебната държава на хунну на север от Китай приключва.

94 г. В провинция Шънси 200 000 бежанци северни хунну се разбунтуват и избират за шанюй Фенгоу, син на Тунтухе. Те не успяват да победят южните хунну и бягат през река Хуанхъ към района на планините Гурван-Сайхан-Уул.

96 г. 10 000 северни хунну бягат при Хан.

104 г. Фенгоу предлага да стане васал на Хан, но предложението му не е прието официално. Същото се повтаря и на следващата година.

109 г. Бунт на южните хунну.

Конник от хунну, злато, II–I в. пр. Хр., Сасканохур, Таджикистан

118 г. Фенгоу се предава на Хан и неговите последователи са заселени в префектура Ингчуан.

123 г. Кизиджиан от сиенбей разгромява южните хунну в префектура Вухуан.

140 г. Хунну превземат лагера Тигрови зъби в близост до Чанган (Сиан).

188 г. Кланът Ксючуге сваля от власт шанюй на жните хунну Цянцюй (羌渠), но наследниците му не успяват да се задържат на власт и така настъпва края на династията на южните хунну.

189 г. Скитащият се син на Цянцюй Юфуло (於扶羅) търси неуспешно помощ от династията Хан. След като претърпява няколко последователни поражения от пълководеца Цао Цао, Юфуло се премества в района на Пинян близо до р. Фънхъ.

194 г. Умира Юфуло, наследен от брат си Хучуцюан (呼廚泉).

202 г. Хучуцюан е победен от офицера на Цао Цао Чжун Яо (鍾繇) и неговите хунну племена са заселени в префектурата Тайюан.

216 г. Остатъците от хунну в Ордоса са умиротворени от сили на царството Цао Уей.

284 г. 30 000 хунну се предават и са заселени в провинция Шанси.

286 г. 100 000 хунну се предават при град Юнчжоу, провинция Хунан.

290 г. Император Лю Юен (劉淵) е назначен за регионален главнокомандващ на Петте региона на хунну.

Апликация, злато, I в., Ноин Ула, Монголия

304 г. Империя Хан Джао: Лю Юен се обявява за княз на Хан (漢).

307 г. Империя Хан Джао: Шъ Лъ (石勒), военачалник от народа дзие се присъединява към Лю Юен.

308 г. Империя Хан Джао: Лю Юен превзема град Пинян (Линфън) близо до река Фънхъ и се обявява за император.

310 г. Империя Хан Джао: Лю Яо, Шъ Лъ и Уан Ми нападат градовете Луоян, Сюджоу, Юджоу и Янджоу. На 19 август същата година умира Лю Юен, но наследникът му Лю Хъ (劉和) е убит от брат му Лю Цун (劉聰), четвърти син на Лю Юен.

311 г. Империя Хан Джао: Умира принц Съма Юе от династията Дзин и погребалното му шествие е нападнато от Шъ Лъ, който унищожава армията на Дзин. През същата година се случва и т. нар. „Катастрофа от Юнджя“. Лю Яо и Уан Ми разграбват град Луоян и залавят император Хуай-ди от династията Дзин. Пак през 311 г. Лю Яо превзема град Сиан (Чанган), а Уан Ми е убит от Шъ Лъ.

312 г. Империя Хан Джао: Дзин си възвръща Сиан. Шъ Лъ завладява гр. Синтай. Лю Цун владее за кратко гр. Тайюен, но е отблъснат от Лю Цун.

316 г. Империя Хан Джао: Император Мин предава Сиан на Лю Яо.

318 г. Император Мин от Дзин е заловен от Лю Цун в Сиан (Чанган) и екзекутиран. Наследен е от император Юан (晉元帝).

Империя Хан Джао: Лю Цун умира и наследникът му Лю Цан (劉粲) е убит от хунския пълководец Дзин Джун и на свой ред е наследен от Лю Яо.

319 г. Империя Хан Джао: Дзин Джун е убит. През същата година пълководецът Фу Хун от народа ди се присъединява към Хан Джао. Шъ Лъ разгромява войските на Генерал Зу Ти при Сюни и се провъзгласява за княз на Хан Джао.

През **V в.** в Северен Китай съществуват царствата Северна Лян и Северна Уей, свързани с хунну. Особено интересна е държавата Ся, основана от пълководеца от хунски произход Хълиен Бобо (赫連勃勃). Той се обявява за наследник на древната династия Ся (ок. 2070 пр. Хр.–ок. 1600 пр. Хр.). Тези държавни формирания обаче са по-скоро част от китайската държавна традиция, отколкото от традицията на хунну.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

Sima Qian. *Records of the Grand Historian of China*. New York: Columbia University Press, 1961.

Clark, A. E. *Ban Gu's History of Early China*. Amherst: Cambria Press, 2008.

Di Cosmo, Nicola. *Ancient China and Its Enemies. The Rise of Nomadic Power in East Asian History*. Cambridge: University Press, 2003.

De Crespigny, R. *Fire over Luoyang: A History of the Later Han Dynasty 23–220 AD*. Leiden, Boston: Brill, 2017.